

dere, saltem in hominibus; et adhuc illo casu admisso, tunc non est sola filatio adæquata ratio volendi, sed cum illa conjungitur affectus ad utendum propria libertate, et dominio suorum actuum et rerum suarum. Sed quidquid sit de illo primo punto, nos non consideramus hic solam convenientiam omnium objectorum materialium in eodem formalis, sed maxime connexionem eorum in eodem indivisibili motivo formalis, ad quod voluntas simpliciter et absolute afficitur, vel a quo avertitur per actum efficacem, ut constat in exemplis positis de objecto formalis fidei, et de voluntate assentiendi primæ veritati, vel dissentendi ab aliqua re testificata a prima, veritate. Idem est in primario objecto charitatis, et in efficaci amore Dei super omnia quatenus connexionem habet cum observatione mandatorum, et in universum de intentione finis, quæ virtute continet media necessaria. Sic ergo detestatio cuiuslibet peccati mortalis ex hac præcisa ratione, quod est gravis injurya Dei, vel quia hominem a Deo separat, continet in se absolutum et efficax odium divinæ offendionis, ut sic, et nisi hoc habeat, non erit proprius actus pœnitentiae, de quo agimus; cum illo autem objecto habet intrinsecam connexionem detestatio cuiuslibet peccati mortalis, et ideo virtualiter in illo actu continetur; nec per arbitrii libertatem potest excludi hæc virtualis continentia, ut jam declaravi, quamvis possit voluntas pro sua libertate propositum mutare, et, post illum detestationis actum, in aliquo alio peccato complacere; sicut potest etiam iterum reverti ad illud idem peccatum, quod formaliter detestata est. Oportet enim in hac materia attente considerare, aliud esse loqui de his actibus pro diversis temporibus, aut pro eodem; nam priori modo clarum est, posse voluntatem nunc virtuale habere odium, imo et formale omnium peccatorum, et paulo post complacere in aliquo, nam hoc nascitur ex mutabilitate voluntatis.

11. *Argumentum ad hominem contra Medinam.* — At vero pro eodem tempore, si ratio volendi, vel nolendi sit adæquata, et habeat universalitatem supra positam, et operans non ignoret efficaciam illius rationis, fieri non potest ut voluntas, dum unum objectum odio habet sub tali ratione, simul aliud amet, quia libertas voluntatis non sufficit, ut simul habeat repugnantes actus; illi autem repugnant, ut ostensum est. Possumusque ad hominem argumen-

tari contra Medinam, nam si quis homicidium ac perjurium commisit, et postea est omnino oblitus perjurii, censetur sufficienter detestari omnia peccata sua, si homicidium detestetur, quia offensa Dei est, ut infra ostendemus, et ipse Medina fatetur q. 3, circa finem; quamvis significet, rationem esse, quia de peccatis oblitis nulla pœnitentia necessaria est, quod omnino falsum esse infra ostendam. Ratio ergo est propter continentiam virtualem in formalis motivo; quod sicut universale est per informationem et connexionem, ita universalitatem quamdam actui tribuit.

12. *Primo exemplo Medinæ fit satis.* — Ad primum ergo exemplum respondetur, illud motivum volendi, vel operandi aliquid, quia est consentaneum rationi, accipi posse, vel prout dicit conformitatem ad rationem in determinata materia, scilicet justitiae, vel temperantiæ, et tunc non licet argumentari ad alios dissimiles actus, vel materiam, ut perse constat. Vel sumi potest secundum præcisanam et absolutam rationem boni honesti, ut sic, ex eo solum quod est rationi consentaneum. Et ex tali modo operandi recte colligi potest virtualis inclusio, saltem quantum ad hoc, ut stante illo efficaci actu non possim velle aliquid turpe, et rectæ rationi contrarium, et consequenter ut virtualiter velim quidquid ad rectitudinem rectæ rationis simpliciter necessarium est, quamvis necesse non sit, ut velim ea omnia, quæ sunt rationi conformia, si aliqui non sunt necessaria ad rectitudinem rationis, quia illa non sunt necessario connexa cum illa priori intentione. Ad alia vero exempla non est necessarium suggillatim respondere, quia in eis, vel non assignatur propria ratio, et causa operandi, vel non talis, ut cætera omnia habeant in illa necessariam connexionem.

Assertio 5. — Detestationem mortaliū propter motivum commune illis non semper esse virtualem venialium.

13. *Ratio.* — Quinto addendum est, et sequitur etiam ex dictis, detestationem mortaliū peccatorum propter motivum commune omnibus illis, non semper esse virtualem detestationem venialium peccatorum. Patet primo, quia cum tali detestatione potest esse actualis voluntas peccandi venialiter, et ideo possunt etiam mortalia remitti sine veniali-

bus. Ratio denique est, quia peccatum veniale non continet in se motivum illud; ut verbi gratia, si motivum sit timor inferni, peccatum veniale non est dignum pœna æterna; si vero sit divina charitas seu amicitia, peccatum veniale non dissolvit illam.

14. *Objectio contra superiorem conclusionem.* — Hinc vero nascitur objectio contra superiorem conclusionem, quia sicut veniale peccatum est in hoc dissimile mortali, ita mortalia inter se sunt dissimilia et inæqualia, etiam in ratione divinæ offendionis, nam unum est gravius alio; ergo potest voluntas specialiter detestari unum peccatum gravissimum, quatenus est talis offesa Dei, et tam gravis; et tunc per illum actum nec formaliter, nec virtute detestabitur alia leviora peccata, quia non sunt similia in adæquata ratione nolendi; et tamen ille actus est pœnitentiae, quia non est alia virtus ad quam pertineat; ergo non semper actus pœnitentiae est virtualis detestatio omnium mortalium peccatorum.

15. *Enodatur. — Alio modo solvitur.* — Respondetur primo, probabiliter concedi posse totum quod in argumento sumitur; nec propterea concludet contra præcedentem assertionem, in qua agimus de actu perfecto pœnitentiae; hic autem actus, qui non respicit formalem rationem mortalis offendionis Dei, sed præcipue nititur in excessu, seu gravitate talis offendionis, est valde imperfectus, ita ut vix mereatur pœnitentiae nomen. Unde dicitur secundo, probabilissimum esse, non posse dari actum verae pœnitentiae, qui versetur circa mortale peccatum, et solum detestetur illud propter eccliarum gravitatem, quam habet, et non principalius propter ipsam rationem mortalis offendionis. Quod quidem certius mihi videtur de actu detestationis, qui ex charitate procedit; nam cum charitas sit amicitia ad Deum, primo ac per se detestatur quidquid hanc amicitiam dissolvit, quod est commune omni peccato mortali, ut sic. Deinde etiam in illa detestatione, quæ est ex metu æternæ pœnæ, est hoc satis clarum, quia nullus fugit pœnam æternam primo ac per se propter intensivam seu accidentalem gravitatem, sed propter æternitatem pœnæ, et quia perpetuo privat beatitudine. De alia vero detestatione, quæ est ex motivo justitiae, est hoc minus certum; tamen etiam est valde probabile, quia id quod est præcipuum in omni peccato mortali, est quod contineat tem Dei injuriam, quæ sufficiens

sit ad avertendum hominem a Deo, et constitutendum alium ultimum finem, quantum est in hominis affectu; et ideo illa virtus justitiae primo ac per se hoc respicit, reliqua vero, ut accidentalia, seu secundaria; et ideo quoties homo in detestando peccato præcipue movertur ex gravitate particulari alieujus peccati mortalis, signum est, non moveri ex puro motivo justitiae, sed ex aliquo alio incommodo vel ratione privata; quod, saltem moraliter et regulariter loquendo, verum esse censeo.

Assertio 6. — Potentiam venialium virtute continere pœnitentiam mortalium.

16. *Objectio. — Solvitur.* — Ultimo dicendum est, pœnitentiam venialis peccati, ex eo præcise quod offesa Dei est, virtualiter continere pœnitentiam mortalium. Probatur primo, quia fieri non potest, ut qui actualiter ita detestatur veniale, habeat complacentiam in mortali. Deinde, quia qui efficaciter vult non retardari a fine consequendo, a fortiori implicite vult non averti a tali fine; sicut qui efficaciter fugit ægritudinem, a fortiori fugit mortem, quantum est ex vi illius actus. Et qui efficaciter odio habet pœnam temporalem, multo magis æternam; et qui odio habet remissionem virtutis, multo magis amissionem; peccatum autem veniale impedit fervorem charitatis; mortale autem tollit charitatem; ergo. Dices, malitia vel offensio venialis peccati est diversæ rationis a malitia mortalis; ergo non est, cur detestatio unius virtute contineat detestationem alterius. Respondetur, negando consequentiam, quia illa duo habent inter se subordinationem quamdam et analogiam, ita ut veniale in ordine ad mortale, vel per quamdam participationem ejus, habeat rationem offendionis; et ideo in detestatione illius a fortiori continetur implicite seu virtualiter detestatio alterius. Unde tandem fit, non esse idem de venialibus peccatis inter se collatis, quia non habent inter se talem habitudinem; quare etiam potest unum sine alio remitti, etiamsi simul sint, cum tamen veniale non possit sine mortali, juxta probabiliorem D. Thom. sententiam.

SECTIO IX.

Utrum actus pœnitentiae sit detestatio peccati supra omne aliud malum.

1. De divisione mali in malum culpæ, et pœna, rivedi potest disput. **11 Met.** — Supposita vulgaris distinctione mali in culpæ et pœna, duplex comparatio hic fieri potest. Una est interdetestationem peccati, et mali pœnae: alia inter peccata, seu mala culpæ inter se; et de priori breviter dicam in hac sectione, de posteriori autem in sect. seq., advertendo, malum pœnae non debere hic sumi formaliter cum relatione ad culpam, propter quam solet pœna infligi, sed absolute, pro detimento illo seu incommmodo, quod per poenam inferatur.

2. Malum culpæ detestabilius malo pœnae. — Deinde sumo tanquam certum, malum culpæ de se detestabilius esse malo pœnae. Ita D. Thom., 4 part., q. 48, artic. 6, et 2. 2, q. 19, art. 1, et alii Theologi communiter in 4; Bonav., d. 16, art. 2, q. 4; Palud., d. 17, q. 4, art. 6; Alens., 4 p., q. 68, membr. 1, art. 6; et Petrus Soto, lect. 4 de Pœnit., in Institut. sacerdotum. Et ratio est, quia malum culpæ est malum simpliciter; malum pœnae, secundum quid; nam illud repugnat Deo secundum se, et rectæ rationi, hoc vero per se non est contra rectiam rationem, estque solum incommodum ipsi homini. Unde fit, ut malum pœnae eligi possit et beat ad vitandum malum culpæ, et converso autem nullo modo; nam sicut Paulus ait ad Rom. 3: *Non sunt facienda mala, ut inde reniant bona*, ita non sunt facienda mala culpæ, ut vitentur mala pœnae, alias culpa jam non esset culpa, quia jam esset licita.

3. Objectioni occurritur. — Dices: interdum licet furari ad vitandum mortem, ut in extrema necessitate. Respondet, id non esse fursum, sed uti jure proprio, quod unusquisque habet ad usum rerum in articulo illius necessitatis. Unde est valde advertendum, aliquando propter vitandum temporale damnum, licitum esse facere id, quod alias esset malum, et contra præceptum, propterea quod tunc tollitur malitia, vel quia illud erat malum solum quia prohibitum, et pro tunc cessat prohibitus, quo modo licet omittere sacram in die festo propter vitandum periculum mortis; vel quia tunc objectum actus moraliter mutatur, ut in dicto exemplo de casu extremae necessitatis, in quo bona aliqui pro-

pria fiunt communia quoad usum; at vero, si actus sit per se malus, et semper retineat idem objectum, nunquam potest fieri propter vitandum malum pœnae; ut non licet mentiri propter vitandum mortem.

4. Replica. — *Quorundam responsio.* — Dicit aliquis, esto hæc vera sint de malo temporali, non vero de malo æternæ pœnae, nam hoc nunquam est eligibile, etiam comparatione mali culpæ. Aliqui putant, ita esse limitandam doctrinam positam, et tribuunt Durando in 4, d. 17, q. 5; ille vero solum ait, comparationem illam non esse prudentem, neque faciendam secundum rectam rationem, quia malum æternæ pœnae nunquam est eligibile propter vitandum culpam. D. Thom. autem, Quodlib. 4, art. 9, simpliciter docet, malum culpæ detestabilius esse malo æternæ pœnae; addit vero illam comparationem in particulari non esse faciendam, propter periculum et fragilitatem hominis.

5. Germana solutio. — *Ratione illustratur.* — Et quidem illud prius simpliciter verum est, nam rationes tactæ æque procedunt de hoc modo, et quia pejus est, esse dignum pœna quam pœnam pati; propter malum autem culpæ fit homo dignus æterna pœna. Quod vero attinet ad comparationem illam exercendam, verum quidem est, in ordine ad absolutam electionem nunquam posse malum æternæ pœnae eligi propter vitandum malum culpæ, quia nunquam potest esse medium ad illum finem accommodatum, saltem secundum legem ordinariam, quidquid sit de potentia absoluta. At vero in ordine ad simplicem, seu conditionatum affectum, quamvis illa comparatio consulenda non sit, præser-tim hominibus infirmioribus et fragilibus, tamen simpliciter non est mala, et in homine perfecto potest esse utilis ad ponderandam gravitatem culpæ, et explicandum affectum odii circa illam. Unde illam reperio in Anselmo, lib. de Similit., c. 190, dicente: *Si hinc peccati pudorem, et illinc cernerem inferni horrorem, et uni eorum necessario haberem immergi, potius me in gehennam immergerem, quam peccatum in me immitterem; malleum enim a peccato purus infernum intrare, quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere.* Et ita sentiunt Theologi superius citati. Et ratione declarari potest, quia si per possibile, vel impossibile, alterutrum necessario eligendum esset, scilicet, vel culpa, vel æterna pœna, quantum ad id præcise quod pœna est, eligenda potius esset pœna, quam culpa, pro-

pter rationem tactam, quod culpa est contra Deum, pœna tantum nocet homini. Etenim, licet pœna inferat verum documentum homini, culpa vero non inferat reale documentum Deo, tamen quodlibet detrimentum proprium eligendum potius esset, quam quælibet injuria vel offensio Dei; imo et quam ipsa turpitudine mali moralis, quatenus est honestati et rectæ rationi contraria. Cujus rei optimum argumentum illud est, quod hæc facit dignum pœna; pejus autem est, esse dignum pœna, quam illam sustinere.

6. Alia objectio. — *Solutio.* — *Peccatum non est eligibile ad vitandum æternam pœnam.*

— *Non repugnat Deum obligare hominem ad eligendam æternam pœnam sub peccato.* — *Non tamen sub ratione pœnae.* — *Nisi jam supponatur culpa in homine.* — Dices, imprudentem et inutilem esse illam comparationem, quia involvit repugnantiam, quod occurrat necessitas eligendi malum culpæ propter vitandum æternam damnationem, cum potius ipsum malum culpæ faciat dignum æterna damnatione; neque e contrario eligere malum æternæ damnationis, potest esse medium ad vitandum malum culpæ, cumpotius timor et fuga illius pœnae avertat voluntatem a culpa, eo quod illa sola possit esse causa talis pœnae. Quod si quis dicat, hæc quidem esse vera ex natura rei, Deum autem posse hominem in eo articulo necessitatis constituere, scilicet, ut velit æternis gehennæ doloribus cruciari, nisi velit culpam et offensionem ejus committere, respondet Durandus, hanc hypothesim esse impossibilem, et divinae voluntati repugnare, quia hoc modo induceret Deus hominem ad peccatum per timorem inferni, quod repugnat divinae bonitati. Verumtamen licet verum sit, in re ipsa, et in ordine ad operationem, et efficacem electionem, peccatum nunquam esse eligibile ad vitandum æternam pœnam, neque e converso æternam pœnam esse eligibile ad vitandum culpam, ut ratio tacta optime probat, tamen in ordine ad divinam potentiam aliqua distinctione opus est. Quod enim peccatum sit eligibile ad vitandum æternam pœnam, non videtur sane possibile, neque intelligibile, quia neque ex se potest esse medium proportionatum ad illum finem, nec Deus potest ut medium illud constitutere, aut ordinare, nam manifeste repugnat divinae scientiæ et bonitati, ut recte probatum est, et in se involvit repugnantiam. Nam, si Deus voluntate sua hominem in ea necessitate

constituat, ut ad vitandum æternam pœnam peccandum illi sit, eo ipso non peccabit id faciendo, quia operaretur juxta voluntatem divinam, id volendo, quod Deus vellet eum velle. Est ergo quoad hanc partem repugnativa. At vero e converso non est tam aperta repugnantia, ut Deus constitut hominem in ea necessitate, in qua aut velit æternam damnationem, aut incurrat culpam, quia Deus habet supremum dominium in hominem; ergo pro sua voluntate potest hominem ad æterna tormenta destinare sine alia causa, nisi ut se dominum ostendat; ergo potest homini præcipere, ut voluntarie acceptet, et eligit illud tormentum, et nisi id faciat, culpam incurrat; ergo in eo casu (qui nullam certe contradictionem involvit) esset homo constitutus in eo discrimine, ut ad vitandum culpam, eligenda esset illi æterna pœna. Est autem animadvertisendum, aliud esse loqui de pœna sub relatione pœnae, aliud de ipso malo, quod est pœna; in casu enim posito præcipue loquimur de hoc posteriori sensu; nam in sensu priori, cum pœna, ut sic, dicat relationem ad culpam, non potest homini præcipi absolute, et nulla suppositione facta, ut velit pœnam; quia hoc esset virtute obligare illum ad volendum culpam, seu (quod idem est) ad volendum seipsum reddere dignum pœna, quod involvit contradictionem. Tamen sub conditione, vel ex suppositione prioris culpæ, recte potest Deus hominem obligare, ut velit, seu ut voluntarie acceptet æternam pœnam propter priorem culpam, et alioquin novam culpam incurrat; in hoc enim nulla involvitur absolute repugnantia, etiam si illud prius de divino dominio satis alienum videatur a divina benignitate et bonitate, esto, non sit omnino contrarium; hoc autem posterius de punitione valde etiam rigorosum est, quamvis etiam non repugnet justitiae.

7. Detestabilius esse peccatum æterna pœna.

— *Non est inutilis affectus eligendi æternam pœnam potius quam culpam.* — Ex hoc autem intelligimus, simpliciter loquendo, detestabilius malum esse peccatum æterna pœna, quandoquidem hæc potest esse objectum voluntatis rectæ, illud vero minime. Rursus etiam intelligitur, quod licet de facto et secundum legem ordinariam, ac connaturalem rebus ipsis, nunquam possit occurtere occasio necessario eligendi inter culpam et æternam pœnam, nihilominus non sit imprudens, nec inutilis illa comparatio, quæ fit per simplicem, seu conditionatum affectum, quo uti

possimus ad ponderandam uniuscujusque malitiae gravitatem, et explicandam dispositionem, seu appretiationem nostræ voluntatis. Et hoc modo recte dicitur, quod si oportet poenam æternam sustinere ad vitandam culpam, id esset eligendum, et præscindendo unam malitiam ab alia, dicimus, si pena æterna præscindatur a culpa, esse præ illa eligendam. Et hujusmodi conditionales affectus sunt frequentes apud sanctos viros, ut ex Anselmo retrahimus, et multi etiam ita expoununt illa verba Moysis: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti*, Exod. 32; et illa Pauli: *Optabam ego anathema esse a Christo pro fratribus meis*, ad Rom. 9, de quo alias.

Proponitur difficultas.

8. Hoc ergo supposito, difficultas est, an per actum pœnitentiae detestemur peccatum supra omne malum pœnæ. Et ratio dubitandi est, quia cum detestamur peccatum, non facimus hanc comparationem, neque hoc necessarium est ad actum pœnitentiae; imo neque etiam oportet, ut semper detestemur illud, quantum detestabile est, nam quidam magis, ali minus illud detestantur. In contrarium autem facere potest, quia cum pœnitentia recte, et studiose detestetur peccatum, videtur necessarium, ita illud detestari, sicut ipsum est detestabile; sed est detestabile plus quam malum pœnæ; igitur. Priorem partem negativam sequi videntur Cajetan. in tom. 4 Opusc., tract. 4, q. 1, et tract. 5, q. 5; et Navar., in Sum., cap. 1, n. 34 et 35; et in eamdem inclinat Vega, lib. 13 in Trident., c. 23, et sumi potest ex eodem, lib. 6, c. 30. Posterior vero pars affirmativa videtur magis consenteanea cæteris Theologis, præsertim respectu contritionis, nam de actu pœnitentiae in communi pauca dicunt. Ita loquitur D. Thom., dicto Quodlib., et in 4, dist. 17, q. 2, ubi Palud., Soto, et alii; et Bonav., d. 16, in 2 p. illius, art. 4; et Alens., 4 par., q. 17, memb. 2.

9. *Actum pœnitentiae detestari peccatum supra omne malum pœnæ.* — *Excessus hic non consistit in intensione actus.* — *Neque in formali comparatione inter culpam et pœnam.* — In hac re dicendum censeo, actum pœnitentiae, seu detestationis peccati, semper esse supra omne malum pœnæ, illo tantum excepto, qui solum est propter vitandam pœnam. Priorem partem hujus assertionis declaro prius in perfecta detestatione, quæ est ex charitate propter bonum Dei in se, quia

Scriptura illam vocat pœnitentiam, seu conversionem ex toto corde; et eodem modo loquuntur Patres, ut videbimus disputatione sequente; per illum autem modum loquendi explicatur affectus super omnia, ut constat ex affectu charitatis, juxta illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, etc. Unde sumitur confirmatio, nam hæc detestatio est proportionata amori, ex quo oritur; sed ille est super omnia; igitur. Ratione denique ita declaratur, quia ut hæc detestatio sit de malo culpæ supra malum pœnæ, non est necessarium ut ille excessus consistat in intensione actus, ut quidam putarunt, contra quos ostendam disputatione sequente nullam intensionem esse per se necessariam ad actum pœnitentiae, et ita illum excessum non requiri. Deinde non consistit in formali comparatione, ut prima ratio dubitandi recte probat; et quia in amore, ut sit super omnia, non oportet ut bonum divinum cum aliis bonis expresse conferatur, eisque præferatur; quia hoc neque usitatum est, neque alicubi præceptum, neque semper consulendum, propter infirmiores, et quia objectum talis amoris secundum se absolutum est, et perfectum; ergo potest etiam ex vi illius perfectus amor elicere formali comparatione; sicut etiam religio colit Deum supra omne adorabile, et fides divina credit supra omne credibile, absque formali comparatione; idem ergo esse poterit in detestatione pœnitentiae. Ac propterea communiter auctores docent, has formales comparationes, non solum non esse necessarias, verum etiam non semper esse utiles, neque peccatoribus facile proponendas. Præsertim quando comparatio fit in specie cum aliquo malo sensibili, ut est mors, gravis injuria, aut contumelia, etc. Quia homines, regulariter loquendo, multum moventur ab his sensibilibus; et ideo verendum est, ne, dum hæ comparationes illis formaliter proponuntur, in novo periculo peccandi constituantur. Et quantum ad hoc, verum habet quod Navarr. supra ait, nec Scripturam, nec Concilia, aut Sanctos Patres a nobis exigere illas comparationes et reflexiones, paucissimis cognitis et paucissimis usitatibus; quod etiam annotarunt Palud., d. 17, q. 1, a. 5, et Soto, q. 2, art. 4, et sumitur ex D. Thom. dict. Quodl. 1, art. 9. Cum ergo formalis comparatio necessaria non sit, et aliunde constet rationibus tactis esse excessum in illo actu, necesse est ut sit secundum virtualem comparationem.

10. *Consistere in excellentiam motivi.* — *Deci-*

ratur ex proposito vitandi peccatum. — Consistit autem hic excessus in excellentia motivi, seu rationis operandi, quæ talis est, ut de se sit potentior ad firmandam voluntatem in tali affectu, vel intellectum in tali assensu; hoc enim satis est, ut in tali actu contineatur virtualis comparatio, et excessus super alia. Sic autem est in detestatione, de qua agimus; avertit enim voluntatem a peccato ob supremam rationem mali, quæ in illo est; et ideo quantum est de se, est detestatio supra omne malum pœnæ. Et confirmatur, ac declaratur ex proposito vitandi peccata in futurum, quod diximus supra etiam esse actum pœnitentiae, si fiat sub ratione vitandi divinam offenditum. Hoc autem propositum, ut sit efficax et verus actus pœnitentiae, includere debet absolute voluntatem nunquam amplius peccandi, saltem mortaliter, propter ullam causam vel occasionem; alioquin non esset universale propositum et absolutum. In hoc ergo proposito aperte includitur virtuale odium, et fuga peccati futuri seu possibilis, supra omne aliud malum. Patet consequentia, quia in amplitudine illius objecti includitur, ut peccatum non committatur ex quacunque occurrente occasione; ergo etiam si necesse sit quodlibet aliud malum pati; ergo præponitur secundum talem affectum et propositum vitatio divinæ offenditum carentiæ ejusque alterius mali. Ergo pari ratione respectu præteriti peccati detestatio ejus ex vera pœnitentia includit virtualem voluntatem, quanllet quis commisso illud, etiam si necesse esset pati quodlibet aliud malum; nam illa detestatio sub eadem ratione concipitur, ideoque eundem modum, seu gradum displicentiae et odii in virtute continet.

11. *Objectio.* — *Enodatur.* — Dices, non esse parem rationem de peccato præterito, et futuro; nam illud cum jam præterierit, et non sit, neque amplius esse possit, apprehenditur sub ratione minoris mali, quam peccatum futurum, quod habetur odio in ordine ad actualem existentiam ejus adhuc possibilem; et ideo majori appretiatione videtur fugiendum peccatum futurum, quam præteritum. Unde, si beato daretur optio, ut vel beatitudinem amitteret, vel peccatum committeret, potius deberet eligere privari beatitudine, quam peccare; at vero e converso, si comparatio fiat ad peccatum prius commissum, et jam plene remissum, non habebit beatus hunc actum: Mallem non peccasse, quam esse beatus, quia illud malum jam non est, neque

iterum esse potest; hoc autem bonum est præsens et maximum. Respondetur, quacunque ratione peccatum consideretur, sive ut præteritum, sive ut futurum, sive absolute, et secundum se, eamdem malitiam includere, et ideo esse æque detestabile et dignum odio. Solum ergo est differentia inter futurum peccatum et præteritum, quod futurum, quia est simpliciter possibile, et caveri potest, vel committi per voluntatem humanam, et ideo actus fugæ, et propositi, qui circa illud versatur, est per modum intentionis, vel electionis operativæ; at vero respectu peccati jam commissi, ut sic, solum est per modum simplicis affectus et displicentiae, ut supra declaratum est.

12. *Duo distinguenda in peccato præterito.* — Sunt etiam in peccato præterito duo distinguenda: unum est positivum, scilicet, quod illud peccatum commissum fuerit, et hoc est summe detestabile in peccato; aliud est negativum, scilicet, quod illud peccatum jam non est, et ut sic non contrastat, neque habet rationem mali, sed potius absentie mali, quæ sub ea ratione potius potest causare gaudium. Quod maxime locum habet, si tale peccatum jam sit remissum; nam si adhuc maneat reatu, ut sic non est præteritum, sed præsens malum; quando vero est remissum, jam omnino non est, et ideo sub ea ratione non contrastat, licet fecisse illud semper displiceat super omne aliud malum. Quæ displicentia duobus modis explicari potest: primo per modum propositi conditionati, nimurum, quia homo, vel formaliter, vel virtute habet hanc voluntatem, quod si esset in sua potestate, vel sin nunc esset in ea occasione in qua prius fuit, habet animum vitandi illam offenditum absolute et simpliciter potius quam quodlibet aliud malum. Secundo per modum doloris et displicentiae, scilicet, quia displicet homini, quod in ea occasione non ita se gesserit, ut potius quodlibet aliud malum, quam divinam offenditum, admiserit.

13. *Satisit exemplo objectionis.* — Ex quo facile patet responsio ad illud exemplum de homine beato: illa enim comparatio in ordine ad futurum, est ex hypothesi absolute impossibili; fieri enim non potest, ut beatus constitutatur in eo discrimine, vel peccandi, vel amittendi beatitudinem, quia fieri non potest, ut ratio amittendi beatitudinem sit quia non peccat, aut e converso quod peccare sit medium ad non amittendam beatitudinem; et

ideo non potest illa comparatio fieri per modum electionis; per modum autem simplicis et conditionati affectus id non repugnat, ad exagerandam et declarandam aversionem a peccato. Quoad hoc vero non videtur habere locum illa comparatio circa peccatum praeteritum, ut praeteritum est, et omnino remissum, prout consideratur a beato, quia, utsic, jam non consideratur ut praesens vel imminens malum. Si autem consideretur in ordine ad suum tempus praesens, et ad electionem, quae in illo tempore facienda fuisse secundum rectam rationem, et ut sic fingatur beatus habere nunc actum conditionatum circa peccatum praeteritum, necesse est ut illud etiam detestetur plusquam parentiam beatitudinis absque culpa, quia illa conditionalis habet hunc sensum, quod si nunc occurreret illud idem tempus, et occasio in qua peccavit, potius eliget non peccare, quam quolibet alio carere sujalo.

est 14. *Detestationem peccati ex motivo justitia cimse supra omne malum poenae.* — Atque hinc ceiproportionali ratione constat, etiam illam detestationem peccati, quae est ex virtute justitiae ob vitandam vel destruendam injuriam Dei, esse de tali malo supra omne malum poenae, quia etiam fundatur in quadam ratione mali superante omne incommodum poenae, et consequenter in se habente efficaciam ad firmandam magis voluntatem in illo affectu. Et ob eamdem rationem idem dicendum erit, quoties motivum detestationis est malum aliquod morale, quatenus rectae rationi repugnat; quia hujusmodi malum de se semper est gravius et altioris ordinis, quam sit malum poenae. Nec refert, quod post hujusmodi detestationem vel affectum, oblata occasione facile homo convertitur ad peccatum, etiam propter vitandum aliquod temporale incommodum. Hoc enim non ideo est, quia prior affectus ex se non fuerit firmus et sufficiens (suppono enim fuisse ex perfecta cognitione et estimatione talis mali, et ex absoluto et efficaci affectu voluntatis), sed provenit ex mutabilitate ipsius voluntatis, et ex eo quod mutata opportunitate vel occasione, et insurgente aliqua passione, non ita considerat illud motivum, quod prius fortiter movebat. Atque ita satis patet tota prior conclusionis pars.

15. *Poenitentia ex motivo poenae non detestatur peccatum plusquam poenam.* — Addidi vero exceptionem de actu fundato in timore mali poenae, quia fieri non potest ut actus ex-

cedat motivum in quo fundatur, cum ab illo habeat totam suam rationem et speciem; ergo si homo solum detestatur peccatum propter vitandum malum poenae, non potest plus detestari peccatum, quam ipsum malum poenae. Quin potius hic habet locum illud Arist.: *Propter quod unumquodque tale, et illud magis.* Si ergo homo detestatur culpam propter poenam, non plus detestatur culpam; immo videtur concludi, plus detestari poenam. Ex quo statim potest oriri difficultas in ratione dubitandi tacta, quomodo possit talis detestatio esse honesta, cum magis sit de poena, quam de culpa: tamen quia difficultatem hanc infra sum explicaturus tractando de atritione, nunc sufficiat responsio superius insinuata, inde solum concludi, illam detestationem esse imperfectam, non vero malam; quia solum actualiter, seu ex vi illius actus magis displicet poena, quam culpa, non vero simpliciter et appretiative respectu totius effectus ipsius operis. Et haec sint satis de prima comparatione.

SECTIO X.

Utrum unum peccatum sit detestabilius alio.

1. *Ratio dubitandi.* — In secunda comparatione malorum culpae inter se ratio dubitandi esse potest, quia cum pervenitur ad summum, non potest dari magis, vel minus; omnia autem mala culpae sunt detestabilia in summo secundum appretiationem, quia propter nullam causam sunt eligibilia, nec minimum peccatum potest recte eligi propter vitandum etiam maximum; ergo poenitentia aequa detestatur omnia peccata, et non unum plus quam aliud.

2. *Peccatum quo gravius, eo esse detestabilius.* — *Ratio redditur.* — Nihilominus communis sententia Theologorum est, et vera, peccatum, quo gravius, eo esse detestabilius, atque ita etiam magis detestandum per veram poenitentiam. Ita D. Thom., d. 47, q. 2, art. 3, quæstiunc. 3; Soto, q. 2, art. 2, concl. 5, ubi bene declarat, hoc esse intelligendum de comparatione in appretiatione, non in intentione. Et idem est sensus aliorum auctorum, licet interdum nomine intensionis utantur, ut Durand., eadem d., q. 4, n. 5; Bonav., d. 16, 1 p., art. 4, q. 2; Alens., 4 p., q. 17, memb. 2, art. 1, § 2. Ratio vero est, quia peccatum detestabile est, quia malum; ergo quo fuerit gravius malum in suo ordine, eo erit detestabilius per actum, qui fugit malum illius ordinis;

nis; hujusmodi autem est actus poenitentiae, de quo agimus, nimur quo aliquis fugit culpam quatenus culpa est; nam qui illam fugit solum propter poenam, eam culpam magis detestabitur, quæ inducit reatum gravioris poenae, propter eamdem proportionalem rationem. Unde confirmatur ex dictis, nam haec major detestatio fundatur in graviori et majori motivo; sed in peccato graviori est majus motivum ad detestandum illud; ergo poenitentia, quæ in tali motivo fundatur, est de se major detestatio. Unde fit, si in eodem peccato sint plures deformitates, seu rationes mali culpæ, eam esse majorem detestationem talis peccati, quæ est ex graviori deformitate et malitia, ac denique illam esse maximam detestationem, quæ est ex maxima deformitate et malitia; in his enim omnibus est eadem ratio et proportio.

3. *Rationi dubitandi fit satis.* — *Potest consuli peccatum levius, ut vitetur gravius.* — *Non autem fieri.* — Ad rationem dubitandi concedendum est, in ordine ad absolutam voluntatem, seu electionem, esse quamdam aequalitatem inter omnia peccata, quia nullum eorum est absolute eligibile, ut probat ratio tacta; quia, si esset eligibile secundum rectam rationem, jam non esset malum culpæ. Neque obstat, quod Theologi communiter docent, posse interdum consuli peccatum levius, ut vitetur gravius. Aliud est enim de consilio, quod alteri datur, et aliud de electione, quæ ab ipso operante fit; nam illud consilium supponit in alio definitum affectum ad gravius peccatum, et ideo, qui consilium præbet, cum non possit utrumque vitare, recte consultit, ut saltem minuatur malum illud, quæ intentio recta est; et medium est etiam accommodatum, quia non est de malo, ut malum est, sed ut minus est, et ex suppositione, quod non possit totum vitare. At vero qui eligit, semper habet in potestate sua utrumque vitare, nec fieri potest, ut commissio levioris peccati sit necessaria ad vitandum gravius, quia est aperta contradictio: et ideo in ipso eligente, nunquam potest ille actus esse bonus.

4. *Objectio.* — *Responsio.* — *Replica.* — *Enodatur.* — Dices: interdum potest illa necessitas oriri non ex malitia, sed ex ignorantia, ut si quis putet mentendum sibi esse ad vitandum homicidium, simulque existimat, sic mentiri peccatum esse, majus tamen fore, si non liberetur proximus ab homicidio. Respondetur, hanc ipsam ignorantiam esse cul-